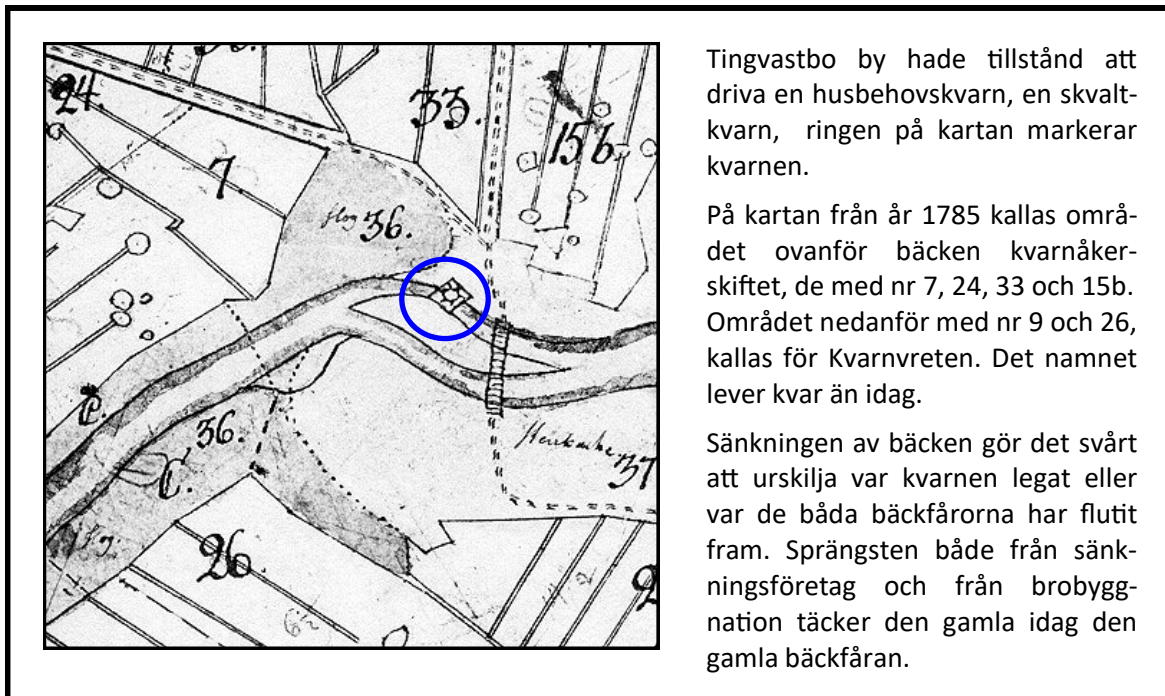

Tingvastbobäcken

Tingvastbobäcken är en källa som varit till nytta, glädje, arbete och trätor mellan grannar. Bäckens sin upprinnelse ur dragkärret och kärren ovan Varmsätra.

Tingvastbo by hade tillstånd att driva en husbehovskvarn, en skvalt-kvarn, ringen på kartan markerar kvarnen.

På kartan från år 1785 kallas området ovanför bäcken kvarnåkerskiftet, de med nr 7, 24, 33 och 15b. Området nedanför med nr 9 och 26, kallas för Kvarnvreten. Det namnet lever kvar än idag.

Sänkningen av bäcken gör det svårt att urskilja var kvarnen legat eller var de båda bäckfåror har flutit fram. Sprängsten både från sänkingsföretag och från brobyggnation täcker den gamla idag den gamla bäckfåran.

I området där Tingvastbobäcken korsas av Mossanvägens bro låg en gång en skvalt-kvarn, en husbehovskvarn för byn.

Kvarnen brann ned i slutet av 1600-talet och i skrivelse till häradsrätten från bymännen år 1733 begär man att åter få uppbygga denna husbehovskvarn. Rubriken är "Anhållan att få återuppföra den för ett 40-tal år sedan nedbrunna skvalt-kvarnen." Om den återupbyggdes har inte kunnat fastställas men häradsrätten ger i protokoll från 1734 tillstånd att återupbygga kvarnen, men på kartan från år 1785 finns den inritad.

Skvalt-kvarnen, får man anta, användes bara då vattenflödet i bäcken gjorde det möjligt att driva kvarnhjulen. Det finns inte heller något som visar på att det skulle funnits en damm varken på kartor eller i skrift. Tingvastbobäcken hade dock vid den här tiden ett betydligt högre vattenstånd än idag vilket man kan se på kartan

från laga skiftet 1864. Den visar att stora delar av den idag kallade ängen är markerat som sank och att det går diken som är vattenfyllda ända upp till kanten av Tingvastbo by.

På kartbilden nedan från 1864 kan man inte se någon markering för kvarnen och man får därför anta att den då är helt borta. Bäckfåror finns dock oförändrat kvar som på tidigare karta.

Tingvastbobäcken

Lika mycket som bäcken har varit till nytta och glädje med sitt vattenflöde genom byn lika mycket har den också varit till förtret både för Tingvastbo och för byamännen i Varmsätra. Detta finns att läsa om i olika protokoll från häradsrätten.

År 1732 i april gör byamännen en besiktning av en vattenskada som de årligen lider av på grund av översvämningar synnerligen under

våren.

År 1796 den 24 november instämmer Varmsätra byamän Tingvastbo till rätten med en begäran att de skall rensa ån som åstadkommer översvämningar på deras äng, Myran kallad. Man vill också att det ska företagas en syn över ån.

År 1797 den 10 mars beslutar sedan häradsrätten om ett åläggande att rensa ån. Samma år den 8 maj är en ingenjör Wiman på plats i Tingvastbo för att avväga bäcken. Om resultatet vet inget men det mest troliga är att man följer häradsrättens beslut.

År 1852 sammanträder hemmansägarna i Tingvastbo för att diskutera förbättringar av Tingvastbobäckens flöden. De skriver: *"..vidtaga någon förbättring uti strömmen vid Tingvastbo broarne och över dess kalvhage där det stora stenarna förhindrar vattnets avlopp genom sitt gamla naturliga utfall, vilka äro så trånga att ovanliggande hemman lida mycket skada."* Efter detta kommer man överens om hur man ska fördela arbete, stensprängning och utgifter. Fördelningen görs så att största delen faller på Tingvastbo men även Holstensbo, Lisselbo, Varmsätra, Fastparbo, Jungfrubo, Göransbo och bägge Mossgårdarna samt Österbo deltar.

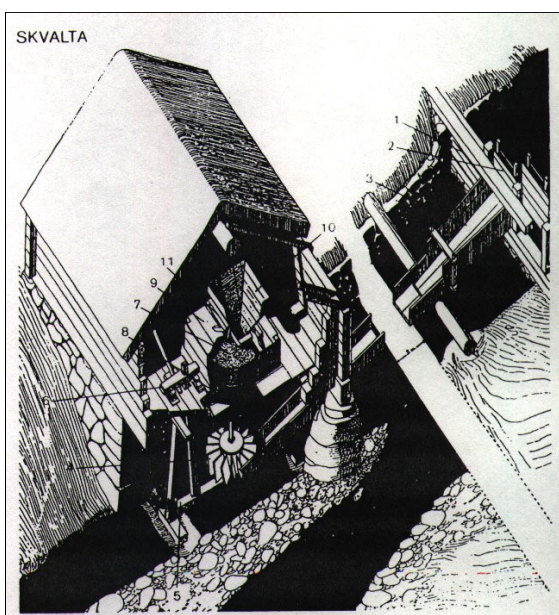
Efter detta fortsätter sedan arbetet vid flera olika tillfällen att rensa och sänka bäcken för att förbättra och utöka möjligheterna att odla jorden på ängarna uppströms Tingvastbo ända mot Varmsätra.

Broar

Vad man kan se på tidiga kartor finns det i närheten av Tingvastbo endast en bro över bäcken. Det var på samma ställe som kvarnen låg, att det var så är ju också naturligt med tanke på hur markförhållandena var. Det var endast där som det var höglänt och fast mark. Man kan på kartbilderna på föregående sida se att övergången också består av två broar intill kvarnen.

Beskrivning av hur en skvaltkvarn var uppbyggd och användningsområden

Skvaltkvarnen var en enklare typ av vattenkvarn som inte behövde kuggväxel för kraftöverföring, utan den drev stenarna direkt. Skvaltån var ett horisontellt liggande vattenhjul med snedställda skovlar. Mot dessa riktades en vattenränna varifrån vattnet föll någon meter och drev runt hjulet. Hjulets centrumaxel gick rakt upp genom kvarngolvet och drev den övre stenen i kvarnen. I skvaltkvarnar maldes både brödsäd och fodersäd samt även fisk- och djurben till "konst-gödsel".

källa: Johan Dyrinder och Orust kommun

Efter bäckrensningen, som genomförs efter överenskommelsen 1852, dräneras marken på ängarna tydligen så mycket att bäckfåran blir så smal att man kan anlägga en bro till över bäcken nere på ängen.

Den 26 oktober 1867 kallar man samman till en förening angående bron byggande. Man beslutar att arbetet med bron ska påbörjas redan den 1 december samma år och också hur kostnader och underhåll skall fördelas.

Från Tingvastbo så har Anders Johan Johansson och Anders Larsson undertecknat, att det är dessa båda beror säkert på att det är de gårdarna som har ägor på andra sidan bäcken mot Jungfrubo och Fastparbo. Övriga undertecknande gårdar är Fastparbo, Jungfrubo och Mossan. Mossangårdarnas medverkan beror förmodligen på att den gamla bron vid gamla kvarnfåran inte har någon högre bärighet, utan mest används för folk och få. Det blir därför en bättre väg via kyrkstigen som går ovanför Jungfrubo mot Mossan.

Den tidigare bron över bäcken mot Fastparbo finns inte längre kvar men placeringen är i princip densamma.

Nedan visas en skiss på principen för hur en skvaltkvarn fungerar

